

UNITÁRIUS ÉLET

XXII. ÉVF. 2. SZÁM

1968. APRILIS—JÚNIUS

P Ü N K Ö S D

„...és a ti ifjaitok látásokat látnak, és a ti véneitek álmokat álmodnak.” (Ap. Csel. 2:17/b)

A pünkösdi igazi lényege jut kifejezésre az Apostolok Cselekedetei-ről írott könyv idézett versében. Mert a pünkösdi lényegéhez mindig az a belülről fakadó mély hit tartozik, amely egyedül teszi képessé az embert arra, hogy Istennek szentlelke erejéből merítsen. Gyakran hangsúlyoztuk elmélkedéseink rendjén, hogy sohasem szabad elfeledkeznünk arról, miszerint „a lélek” bibliai fogalma nem a psyché-vel áll vonatkozásban, hanem azzal, amit a latin a „spiritus” fogalmával fejez ki, tehát a szellemtől van szó. Piros pünkösdi napján Isten szent szelleméből kell erőt merítenünk, hogy az isteni szellemnek bennünk munkálkodó ereje tegye világossá látásunkat és reálissá álmainkat.

A gyermek és az ifjú könnyen lelkesedik, de nem ebben a spirituális értelemben, hanem az érzelmek gyakran elvakító lángja lobbanásával, amelyből hiányzik a mélyebben látó értelemnek igazsága. Különösen amikor megnehezül az idők járása és olyan világot élnek az emberek, mint az első pünkösdi idején, amikor mindazok a népek, akik Jeruzsálemben egybe gyűltek: pártusok, médek, csirénébeliek és elamiták, makedóniából valók és alexandriaiak, pontusiak és frigiaiak stb., — mind súlyos gondokkal terhelt indultak útnak szűkebb hazájukból a szent város felé és ha volt bennük lelkesedés, ez csak a lélek viharása volt, amely egy súlyos gondokkal terhelt világ-

ban már semmi emberi realitásba hinni nem tudott, amely jóra vezetne, hanem csak abban a csodában, amely a világ problémáinak megoldását úgy reméli Istentől, hogy valamilyen rendkívüli módon érvényre juttatja az ő igazságát, a gyűlölt ellenség hamisságával szemben; mégpedig úgy, hogy a mindent lebíró fölényes hatalom pusztító eszközeivel semmisíti meg a gonoszt és juttatja diadalra azt az igazságot, amelyet természetesen csak egyedül ő képvisel!

Az első keresztények nagy pünkösdi élménye viszont éppen abban állott, hogy ebben a maréknyi kis megvert és megfélemlített emberi csoportban, Jézus tanítványainak közösségében hatni kezdett a „tanítás”, megelevenedett a szellem tüze, bár kettős tüzesnyelvek alakjában, mert hiszen az egyik nyelve ennek a jézusi ihletettségnek a glosszológia volt, a lelkesültségnek félelmet nem ismerő megnyilatkozása, azonban a másik nyelve az értelem szellemének tüze volt, amely új igazságot tudott hirdetni és egy kaotikus, tiranizmustól, erőszakosságtól, háborúságtól, leigázottságtól reményt vesztett világban, amelyben kiutat senki sem látott már, legfeljebb a durva erőszak gyilkos megnyilatkozásait, — nos, ebben a világban válik hangossá az a szellem, amelynek erejével a Jézus nyomába szegődött ifjak egy alapvetően új emberi élet látásait láthatták és amelyben a vének, akiket sok-

rétűen próbált meg az élet, olyan álmokat álmodhat-
tak, amelyeknek beteljesülése a mi nemzedékünk éle-
tében kell valósággá érjék!

Ma is súlyos és válságos korszakát éljük át emberi
históriáknak. Az erőszak, mint ultima ratio, tragikus
divatjává lett életünknek. A háború vagy béke kér-
désének súlyos gondja terheli szívünket és agyvelőn-
ket. És akinek nincsen hite és nem tudja átélni a
nagy pünkösdi történetét és nem tud telítődni új szel-
lemmel, az reménytelennek láthatja sorsunkat és jö-
vendőnk, amely végzetes tragédia záró akkordját
sejteti addigra, amíg leírják gyermekeink a kétezre-
dik év dátumát. Mégsem veszítjük el hitünket, mégis
igazi pünkösdt ünnepelek. Világszerte látjuk jeleit
annak, hogy az Emberfiának tanításai és szelleme
kezd áthatni elsőrenden az ifjúság lelkét. Nincs a
fejlett ipari társadalomnak annyi megejtő komfortja,
kényelme, felszínes száguldásra csábító eszköze, amely
azt az ifjúságot, amelyik a tiszta szellem emlőjén nőtt
fel, el tudná tántorítani az igazság útjának követésé-
től. Sokszor fejcsóválva mosolyogjuk meg ennek a mai
ifjúságnak divatját. Ma, amikor a konfekcióipar a
gyűrtelenített anyagokból készült legdivatosabb sza-
bású ruhák özönét futószalagon szállítja piacra és a
legegyszerűbb ember gyermeke is divatuniformisba
öltöztethetik a walesi herceggel — az ifjúság zöme egy-
szerű vászonnadrágot, a tehenész-fiúknak, a cowboy-
oknak nadrágját viseli, meztelen lábára sarut húz,
„krisztus-papucsot” és régebben csak matrózok és ha-

lászok által viselt durva szövésű kockás ingére sok-
nak úgy omlanak alá hajfűrtjei, mint hogyha a Gene-
zareth tavának csónakjából szállt volna ki éppen va-
lamilyik tulajdonosa. És ezek az ifjak, ilyen „nevet-
ségesen”, ilyen „hóbortosan”, általában mind a szel-
lem megszállottjai, akik gitárjukon kísérik protestáló
énekeiket, jazz ritmusra néger spirituálét, azaz imád-
ságokat dalolnak, tüntetéseket szerveznek a leigázottak
és az elnyomottak felszabadítása érdekében, az emberi
jogokért harcolnak, folytatnak ülő és éhség sztrájkot,
vállalnak tudatosan szolidaritást minden gyöngével,
szenvetével és jobb sorsra érdemes szegénnyel. Lelö-
vik őket az utcán, mint Rudi Dutschke-t az elmúlt
hetek rendjén, aki egy egyházi békegyűlésről tért visz-
sza hazájába, hogy egy békésebb világ emberhez méltó
evangéliumának pünkösdi szellemét hirdesse!

Tragikus a történet, de vigasztaló annak igazság-
tartalma! Az ifjak látásokat látnak! És a vének, az idő-
sebb nemzedék újjá élesztheti e látások nyomán re-
ményéseit és már-már eltemetett álmait, mert bár-
milyen szövevényes képletű világ terheit hordozzuk is,
éppen az ifjak látása adja reális alapját pünkösdi
hitünknek, hogy mindenkinek dacára az isteni szel-
lemnek, jóságnak, szépségnek, békességnek és szabad-
ságnak diadalmat kell vennie a szeretet szolidaritá-
sában megújított emberiségen.

R. Filep Imre
püspöki helynök

Az unitárius hit terjedésének eszközei a XVI. században

1569. okt. 20-án disputára ült össze Dávid Ferenc és
Mélius Péter táborá Nagyváradon János Zsigmond fe-
jedelem és az ország vezetői előtt. A hatnapos vita
megmutatta, hogy Mélius nem enged a szenthárom-
ság kérdésében és ezzel az unitárius eszmék elől a
felső-tiszántúli részek végleg lezárultak. A királyi Ma-
gyarország első perctől kezdve ellenséges magatartást
tanúsított az unitarizmus szemben. Valószínű, hogy
ekkor határozták el Dávid Ferencék, hogy eszméikkel
a hódoltsági magyar területek felé fordulnak és ott
terjesztik el azokat.

A hódoltsági magyarság speciális életformát kellett
kialakítson a maga számára. A hódító török földes-
urak a rajah-ok, a hitetlen magyarok szellemi életé-
vel vallásos gondolkodásával nem sokat törődtek és a
főcéljuk a jövedelem kizsárolása volt a jobbágyságtól.
Ez a tény súlyos nyomorúság elé állította a magyar-
okat, ugyanakkor viszonylagos önkormányzatot és füg-
getlenséget is biztosított a számukra. A hódoltsági ma-
gyar parasztfalu bizonyos fokú önállóságot élvezett,
ha anyagi kötelezettségeit teljesíteni tudta a török
szpáhinak, vagy beynek. A faluközösségek, a kommu-
nitások gondoskodtak a templom és iskola fenntartá-
sáról és végső fokon ők döntöttek, hogy a XVI. szá-
zad reformációs irányzatai közül melyikhez kívánnak
csatlakozni. Ennek a sajátos helyzetnek tudható be,
hogy Dávid Ferencék egyik központi gondolata így fo-
galmazható meg: a hallgatóság, a faluközösség dönt-
sön, milyen vallásos felfogáshoz kíván csatlakozni,
melyik prédikátort tartsa meg.

Ismerni kell ezeket a tényeket, hogy az unitárius té-
rítésnek egyik igen sajátos eszközét, a szindarabbal
való megnyerést érthessük. Esze Tamás egyik kitűnő
tanulmányában (A Debreceni Disputa. Megj: A Má-
sodik Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz
életműve c. kötetben 445. l.) kiváló logikával és ala-
pos kutatásokkal bizonyítja be, hogy a Válaszúti
György által írt Debreceni Disputa c. vitadráma ilyen
propagandisztikus célt szolgált. Csak egy kis fantázia
kell hozzá, hogy magunk elé képzeljük, miként törté-

nik egyik-másik baranyai faluban az unitarizmus fel-
bukkanása. Ragyogó napsütéses vasárnapi délutánon
megjelentek a faluban a pécsi diákok, élükön Válasz-
úti György rektor úrral és felajánlották a község min-
den rendű és rangú lakosságának, hogy szindarabot
fognak bemutatni a híres nevezetes Debreceni Dispu-
táról. Természetes, hogy a falu főterén tolong az
egész lakosság. És a korabeli irodalom magas színvo-
nalán álló eszközeivel megjelenített dráma, lassan a
Dávid Ferencék melletti rokonszenv érzését és Méliusz
hite elleni ellenszenvet támasztja a hallgatókban. Ész-
re sem veszik és máris benne vannak ők is a viták-
ban és amikor a végső akkordként a debreceni népet,
a hallgatóságot képviselő bíró, Dávid Ferenc mellé áll,
akaratlanul is, belopózva a szívekbe, nem csak a drá-
ma szövege szerint, hanem a hallgatóság érzése sze-
rint is az unitarizmust ismeri el győztesnek. A falu
is unitáriussá lesz.

A másik eszköz a könyv, a sajtó volt. Közismert
tény, hogy 1567 és 1571 között a magyar könyvnyom-
dászat termékeinek igen jelentős része szolgált az
unitárius célokat. A két híres erdélyi nyomda, a feje-
delemé Gyulafehérváron és Heltai Gáspáré Kolozsvá-
ron, egymásután adta ki Dávid Ferencnek és közvet-
len munkatársainak műveit és feltételezhető, hogy
ezek, elsősorban a magyar nyelvűek, jórésze a XVI.
század egyre szaporodó „nagyközönsége” elé került és
jó szolgálatot tett az unitárius törekvéseknek. A felté-
telezés mellett azonban néhány rendkívül érdekes és
értékes könyvtörténeti adat is áll rendelkezésünkre,
amelyek igazolják azt.

1574-ben Gast Kristóf, Selmechánya városának jegy-
zője, mint országgyűlési követ, Pozsonyban jár és on-
nan másolatban viszi haza Nagymarosi Trombitás Já-
nosnak hittanát. Ebben írja Trombitás a többi között,
hogy „Három könyvet küldött most Erdélyből nekem
Dávid Ferenc, melyben a hit nyilván megmutattatik
és az ki olvassa, jóvá kell hagyja. Azoknak egyikét

(Folytatás a 3. oldal alján)

A III. Keresztény Béke Világgyűlés

Lapunk húsvéti számában hírt adtunk arról, hogy a keresztény egyházak béke világgyűlést tartottak Prágában. f. évi március 31. és április 5. napjaiban. A Béke Világgyűlésnek 511 hivatalos küldötte és mintegy 300 megfigyelője, ill. sajtótudósítója és díszvendége volt. A Romániából érkezett nagylétszámú küldöttség tagjai között örömmel fedeztük fel Sebe Ferenc atyánkfiát, a kolozsvári püspökség és egyházi központ előadó tanácsosát. A magyarországi küldöttségben részt vett és a konferencia plenáris ülésén felszólalt R. Filep Imre püspöki helynök, akinek az ülések rendjén alkalma

egyházaknak is. A Béke Világgyűlés határozatokat fogadott el „Vietnamról”, „Az afrikai helyzetről”, valamint „Az európai biztonságról”.

Az „Üzenet” többek között azt mondja: „Azért jöttünk össze a III. Keresztény Béke Világgyűlésre, mert minden kiábrándító tapasztalatunk ellenére meg vagyunk győződve arról, hogy a béke lehetséges.

A béke lehetséges, mert Isten hűségesen keresi az emberiséget, ahogyan kezdetül fogva kereste.”

„A béke lehetséges — persze csak akkor lehetséges, ha megoldódnak azok a problémák, amelyek előtt ma

volt a világ minden tájáról egybesereglett küldöttek között egyházunk számos régi ismerősét és barátját is üdvözülni és a nemes munkában velük együtt részt vállalni. Az itt közölt képünk az ünnepélyes megnyitóstentiszteleten készült, amelyen a prominens személyiségek között balszálon püspöki helynökünk látható.

Lapunk terjedelme sajnos nem engedi meg, hogy a III. Keresztény Béke Világgyűlés valamennyi határozatát egész terjedelmében közöljük. Ezeket a határozatokat, valamint a III. Keresztény Béke Világgyűlés üzenetét az elnökség megküldötte az illetékes államok kormányainak, a különböző világszervezeteknek és

áll az emberiség összeségében és egyes tagjaiban. Ezek a problémák nincsenek elszigetelve egymástól, hanem a nagy változások, társadalmi, nemzeti, tudományos, technikai, forradalmi folyamatok korszakában egymással kölcsönösen összefüggnek. De nincsenek elszigetelve egymástól azért sem, mert e körülmények között a válságok kölcsönhatásai is adva vannak a világban. Azzal a világméretű stratégiával, amely ezeket a válságokat mindig újabb háborús veszélyesztetésre használja fel, szembeállítjuk azt a törekvésünket, hogy felépítsük a béke, a társadalmi igazságosság és a szabadság egyetlen világát.”

(Folytatás a 2-ik oldalról)

(Székes) Fehérvárra küldtem.” Itt tehát tervszerű sajtópropagandáról. Kolozsvártól több száz kilométerre küldött és másfelekezetű hívek között terjesztett könyvekről van szó. Megvizsgáltam Trombitás hitvallását és egybevetve Dávid Ferenc magyarnyelvű műveivel, minden kétséget kizáróan megállapítható a formai és tartalmi kritériumok alapján, hogy Trombitás János itt az 1571-ben megjelent „Egy ő magától való Felséges Isten...” c. könyvről beszél, amelyet a magyar unitarizmus megalapítója írt. Nagy hatalma lehetett a sajtónak már akkor, mert a császári cenzurarendelet már 1570-ben az unitárius könyvek ellen irányul elsősorban és már április 8-án megküldik Kassa városába miheztartás végett, mert ez a város a legjobban ki volt téve az unitárius eszmék terjedésének. Maguk a méliuzzi hitet követő városok pedig városokban és sokadalmakban igyekeznek megakadályozni az unitárius könyvek terjesztését, mint erről

maga Dávid Ferenc tudósít, az előbb említett könyvében.

Végezetül meg kell említsük az unitárius eszmék terjedésének harmadik eszközét, kiváló szónokok és hittérítők küldését a különböző területekre. Erre is írásbeli dokumentum Trombitás János hitvallása: „Oly tudós embert hozunk Dávid Ferenctől, Erdélyből, hogy egy prédikációba tíz annyi használ, mint tíz húsz prédikációkban.”

Ez a néhány adat is kétségtelenül bizonyítja azt, hogy az unitárius eszmék nem csak gondolatilag voltak a korban a legmodernebbek, hanem a terjesztés eszközeiben is. Tanúskodik amellett is, hogy a török hódoltság nyomorúságai ellenére is élt a magyarságban a közösség tudata, a közös szellemi értékek szeretete és Pécs környékén épp úgy mint Székesfehérváron, vagy az ország többi unitárius vidékén egyformán éreztek a hitnek és a lelkiismereti szabadságnak kérdésében.

Szász János

Martin Luther King

Az itt közölt kép rendkívül beszédesen tárja elénk mindazt, ami ma az Egyesült Államok életében olyan tragédiákhoz vezet, XX. századbeli napjainkban, mint amilyen előbb az emberi jogokért küzdő fiatal unitárius lelkészünknek James Reeb atalantai és a közelmúltban pedig a Nobel díjas Martin Luther Kingnek memphisi brutális meggyilkolása volt.

Mi unitáriusok mindig a felvilágosultságnak, a haladásnak, a humanitásnak és a szabadságnak zászlóvivői voltunk. Bennünket, Dávid Ferenc mártírhálála

óta köt és elkötelez minden időkre a toleranciának és lelkiismereti szabadságnak szelleme. Mélyen átérezzük Martin Luther King harcának fájdalmas súlyát, hiszen századokon keresztül unitárius hitünk elveiért hasonló keresztet hordoztunk. Amidőn megrendült lélekkel hajtjuk meg fejünket a nagy mártír emlékezete előtt, ennek az emlékezésnek jegyében hadd idézzünk néhány sort beszédeiből, vallomásaiból.

Egyik prédikációjában mondotta el: „Egy különösen nehéz nap végeztével későn tértem nyugovóra. Feleségem aludt már és én is elszunnyadó félben voltam, amidőn hirtelen csöngeni kezdett a telefon. Egy gyűlölettől remegő hang ezt kiáltotta: „Ide figyelj, nigger! Elegünk van belőled! Legkésőbb a jövő hét folyamán banni fogod, hogy valaha is Montgomerybe érkeztél!” Letettem a kagylót, de nem tudtam elaludni. Hirtelen lepott meg a félelem. Erőm végéhez értem. Fölkeltem és fel- és alá járkáltam, a konyhában teát főztem magamnak. Fel akartam adni harcomat. Azon töprengtem, hogyan vonulhatnék úgy vissza, hogy ne tűnjek gyávának. A teljes kimerültségnek ebben az állapotában határoztam el, hogy gondjaimat Isten elé viszem. A konyhaasztalnak támasztottam fejemet, kezembe temetve arcomat és így imádkoztam: „Olyan ügyért álltam ki, amelyet igaznak tartok. Most azonban félek. Barátaim biznak bennem. Ha azonban bátorság nélkül és erőtlenségűen állok eléjük, ők is összeomlanak. Nem bírom egyedül tovább.” — Ebben a pillanatban oly valóságosan éreztem Isten jelenlétét, mint soha azelőtt. Úgy tűnt, mint hogyha valóban hallanám a megnyugtató benső hangot, amely így biztatott: „Harcoldj az igazságért és az igazságosságért! Isten mindig veled marad.” Nyomban eltűnt a félelem. Azalatt együtt tűnt el a bizonytalanságom is. Újra készen voltam, hogy mindennel szembenézzek. Három nappal később bombákat dobtak be házuk ablakán. Most már azonban nyugodtan vettem azt a világot, amelyben bombákat hajigálnak. Istennel való tapasztalatom új bizalommal töltött el. Tudtam, hogy Isten megadja az embernek a benső erőt ahhoz, hogy az élet viharai és problémáival szembe nézzen. Ez a bizonyosság a mi harci kiáltásunk. Ez adja meg számunkra a bátorságot, hogy egy bizonytalan jövő felé meneteljünk. Ez ad győzelem lábainknak új erőt a szabadság útján. És ha napjaink elhomályosulnak, és sötétekké válnak éjszakáink, oly sötétté, mint ezernyi éjfél óra, akkor is mindig arra gondolunk, hogy van a világban egy hatalmas, áldást adó erő és ennek neve Isten. Isten az útvesztőkből is megmutatja a kivezető utat. A tegnapi sötétségét világos holnappá változtatja. Erre épül reményességünk, hogy jobb emberekké válhatunk. Abban lelhetjük meg elhivatottságunkat, hogy egy jobb világot teremthetünk”.

Híveink figyelmébe! A 400. évforduló budapesti ünnepségeiről!

Lapunk húsvéti számában részletes cikkben számoltunk be egyházunk megalapítása, valamint a lelkiismereti és a vallásszabadság törvénybeiktatása 400. évfordulójának Budapesten rendezendő ünnepségéről. A jubiláris ünnepség augusztus hó 21-én du. 6 órakor veszi kezdetét. Ezen az ünnepségen, amely Zsinati Közgyűlés keretében kerül megrendezésre, részt vesznek valamennyi egyházközösségünk lelkészein és hívein kívül, illetve azok között a kolozsvári és a székelykeresztúri kollégium öreg diákjai is. Ismételten felhívjuk híveink figyelmét arra, hogy miután előreláthatólag belföldi vonatkozásban is nagy létszámú résztvevő gyülekezetre számíthatunk, feltétlenül fontos, hogy jó előre tudjuk nev szerint is, hogy kiknek a részvételére számíthatunk, hogy az ünnepségeken mindenki ülőhelyét biztosítani tudjuk úgy az istentiszteleten, valamint az ünnepélyes Zsinati Közgyűlésen. Kérjük tehát híveinket, hogy mielőbb jelentsék be részvételi szándékukat írásban (Budapest, V., Nagy Ignác u. 4. II. em. 16) címen,

vagy a budapesti telefonon — 113—094 — számon. Istentiszteleteink alkalmával a felfektetett ívekre is fel lehet iratkozni.

Mindenki csinaljon lelkiismeretbeli kérdést az idejekorán való jelentkezésből.

Azok a híveink, akik már korábbi felhívásunk értelmében is olyan lakással rendelkeznek, hogy egy vagy két külföldi személynek kb. egy heti időtartamra megfelelő szállást tudnak biztosítani, szíveskedjenek felajánlásukat is mielőbb bejelenteni.

Kedves Olvasóinknak

*Istentől áldott boldog pünkösdi ünnepeket kíván
a Szerkesztőség*

Hágában felkerestem, a rendelkezésemre álló rövid idő alatt, az IARF titkársága tagjai közül dr. Cramer főtitkárt és Berthe van Gennep igazgatót.

A londoni kongresszust megelőzően a croydoni unitárius gyülekezetet látogattam meg, — lelkészük a körünkől elszármazott Kereki Gábor, aki feleségével együtt magyaros szívélyességgel látott vendégül. Itt is előadást tartottam, egyházunk megalakulását és jelen törekvéseit ismerttettem népes gyülekezet előtt ápr. 7-én.

A londoni University College tágas nagytermében tartotta ez idei közgyűlését az angol unitárius egyház, április 8–11. napjain. Az elnöki megnyitót Fred Kenworthy manchesteri professzor tartotta. A megnyitó ülésen az elnökségben foglaltak helyet a romániai, a magyarországi, az amerikai és a ghanai unitárius egyházak képviselői. A szíves üdvözlésre dr. J. Fisher, az amerikai unitárius-univerzalista egyház moderátora, világi elnöke és jómagam válaszoltunk. Dr. Fisher megilletődött hangon méltatta a meggyilkolt dr. Martin Luther King lelkész érdemeit. Szólt arról, hogy az amerikai unitáriusok egyik legutóbbi évi közgyűlésének dr. King lelkész volt az ünnepi szónoka, aki az egyházak közötti munkában is a türelmesség gondolatát hirdette.

Előadásomban ismerttettem a XVI. századi első nemzetközi unitárius kiadványt, a „De falsa et vera...”-t. Rámutattam arra, hogy e munka különböző népekhez tartozó szerzői — magyarok, lengyelek, svájciak, olaszok — egyetértettek abban, hogy a hit akkori dolgaiban egymás megbecsülésével, a tolerancia szellemében kell a hamis igazságot az igaztól elválasztani. Átadtam, fénymásolatban, e munka 1570-ben keletkezett és ma egyetlen példányban meglevő második kiadásának előszavát. E jelentős mű második kiadását Dávid Ferenc és szerkesztőtársa, Blandrata György ugyanis Erzsébet angol királynőnek ajánlotta, mert úgy vélték, hogy a vallás dolgaiban ő volt a legmegértőbb a külföldi világi fejedelmek között.

Ötszáznál több ember hallgatta végig az ezt követő megemlékezést is, melyet az angol unitáriusok rendeztek a magyar unitarizmus és a tordai 1568. évi törvény megjelenésének négy évszázados fordulójára tiszteletére. A műsorban egy ameri-

kai unitárius énekművész az unitárius Bartók dalaát magyarul énekelte. A londoni magyar klub tánc csoportja magyar táncokat mutatott be és négy angol unitárius lelkész emlékezett meg a tolerancia elvének jelentőségéről.

Az angol Unitárius Történelmi Társulat ünnepi ülésén dr. Kovács Lajos teológiai professzor, egyházi főjegyző tartott nagy érdeklődéssel fogadott megemlékezést a magyar unitarizmus négyszáz év előtti megindulásáról.

Dialógusra is sor került az angol unitárius békebizottság ülésén, melyen Tony Cross, az angol unitárius hetilap, az Inquirer, szerkesztője és F. Knight marxista történész beszélgettek. Hangsúlyozták, hogy a nagyok találkozója mellett a helyi társadalmi és békebizottságokban az egyszerű embereknek is találkozniuk és egymással szót érteniük kell.

Húsvét előtti szombaton az IARF tartott ülést. Ezen dr. Dalbert elnök, dr. Kapp és dr. Kieley alelnökök, dr. Cramer főtitkár, van Gorcum pénztáros, J. Very titkár, dr. Kovács Lajos prof. és R. Filep Imre püspöki helynök képviselőiben alulírott vett részt. Az ülés kijelölte az IARF megfigyelőjét az Egyházak Világtanácsa uppsalai nagygyűlésére Healey amerikai unitárius lelkész, az IARF egyik bizottsági tagja, személyében. A továbbiakban a romániai és a budapesti egyházi ünnepek és az ezzel kapcsolatos végrehajtóbizottsági feladatok képezték megbeszéléseink tárgyát. Ismeretes, hogy a Budapesten 1968. augusztus 22. és következő napjain tartandó IARF végrehajtóbizottsági ülés készíti elő a bostoni, 1969. évi július hónapban tartandó, unitárius világkongresszust.

Húsvét vasárnapján gépkocsin Oxfordba utaztam, az ottani unitárius teológiai fakultás meglátogatására. Útközben mély megilletődöttséggel néztem azokat a fáradt embereket, akik Aldermastonból gyalogoltak a londoni Trafalgar tér felé, tiltakozva az idén is az atomfegyverkezés és a háború ellen. Köztük voltak azok az unitárius lelkészek is, akik néhány nappal azelőtt Londonban tanácskoztak.

Úgy érezzük, hogy hozzájárultunk külföldi unitárius hittestvéreink még hívebb tájékozódottságához a magyar unitarizmust illetően. Jó volt hazaérkezni!

Ferencz József
főgondnok

Heltai Gáspárról jegyezte fel az első magyar lexikon írója, hogy idős korában az „egyetértő” eklézsiák hitére tért. Az unitáriusokat, egyházzá formálódásuk első idejében így nevezték ellenfeleik. Az egyetértésnek a szelleme a továbbiakban abban is megnyilvánult, hogy a későbbi időben keletkezett külföldi unitárius egyházak érdeklődéssel és szeretettel fordultak a Romániában és Magyarországon élő unitáriusok felé s teszik azt különösen ebben az esztendőben, midőn egyházunk s egyben a tordai országgyűlés neves határozatának négyszázéves fordulóját ünnepeljük (Budapesten 1968. augusztus 21-én tartjuk fő emlékűnnepélyünket). Ez indította az angol unitáriusokat arra, hogy évi közgyűlésükre a romániai és a magyarországi unitáriusok egy-egy képviselőjét meghívják. A romániai unitárius egyházat dr. Kovács Lajos teol. professzor, püspökhelyettes-egyházi főjegyző képviselte.

Svájcban, a graubündeni kanton a XVI. század óta őrzi a teológiai liberalizmus szellemét. Egykoron az inkvizíció elől menekült olasz antitrinitárius humanisták találtak itt menedéket. A kanton protestáns lelkészeinek száma kb. 80, ezeknek egyharmada tartozik a velünk egyetértő lelkészek teológiai munkaközösségébe. Egy tanulmányi vitaülésükön tartottam, Churban, 25 lelkész előtt előadást a magyar unitarizmus XVI. századi elindulásáról és az akkori svájci kapcsolataikról. Előadásomhoz a jelenlevők kétharmada szólt hozzá.

A Majna melletti Frankfurt és környékének unitárius és szabadelvű protestáns gyülekezetei a XIX. században alakultak. A frankfurti gyülekezet a háború után újjáépült, külsőségeiben is modern és kényelmes gyülekezeti termében népes hallgatóság előtt tartottam német nyelven előadást. Ismerttettem az unitarizmus megindulását magyar földön és szóltam azokról a hatásokról, melyeket a XVI. században Erdélybe menekült német antitrinitáriusok — Sommer, Neuser és Glorius — gyakoroltak a korabeli magyar unitarizmusra. Előadásomat dr. Todt lelkész köszönte meg és kommentálta igen értékes refleksiókkal.

A Magyarországi Unitárius Egyház képviselőiben az Elnökség tagjai, — R. Filep Imre püspöki helynök, Ferencz József főgondnok és Bencze Márton főjegyző-egyházi titkár — vesznek részt, mint magyarországi egyházunk hivatalos képviselői a Romániai Unitárius Egyház f. évi augusztus hó 17–19. napjain tartandó Zsinati Főtanács keretében rendezendő emlékűnnepélyén a magyar unitárius egyház 400 éves megalakulásának.

A hivatalos küldöttség tagjain kívül hívenk közül bárki részt vehet a romániai ünnepeken, aki egyénileg kellő időben ütlevelelő és szállásáról gondoskodik. Kérjük azonban híveinket, hogy romániai utazásaikat az ünnepekkel

kapcsolatban úgy szervezzék meg, hogy augusztus 21-én jelen lehessenek BUDAPESTEN délután 6 órakor tartandó hazai emlékűnnepélyünkön.

ESKÜVŐ: REMETEI FILEP ZSÓFIA, püspöki helynökünk legifjabb lánya és **PAPEK PÉTER** f. évi május hó 25-én tartották esküvőjüket a Bp. V. Nagy Ignác utcai templomunkban. Az esketési szertartást a menyasszony édesapja végezte nagy templomi gyülekezet jelenlétében. Isten áldását kérjük az ifjú pár életére. Az esküvői szertartáson részt vett Berthe van Gennep-Schreuder asszony, az IARF Világösszevételünk hágal központjának igazgatója.

Dr. Nyiredy Géza

Születési és elhalálozási éve között két hét híján 74 esztendő telt el. Tisztes emberi kor, de visszatekintve reá, megdöbbenten érezzük, hogy milyen rövid. Pedig Dr. Nyiredy Géza élete rendkívül gazdag volt eseményekben. Olyan erényeket társított ugyanis életét meghatározó és jellemét kiformaló tettei mellé, melyek gazdaggá tették ezt a 74 esztendőt, éppen ezért mélységes fájdalmat váltott ki Szerettei lelkéből, Anyaszentegyházunk hiveinek lelkéből, tisztelőinek és barátainak lelkéből eltávozásával, földi életének befejezésével.

Gazdag örökséget hozott magával már a kolozsvári szülői házból. Édesatyja, a kolozsvári volt Unitárius Kollégium neves tanára, Dr. Nyiredi Géza, édesanyja Benczédi Zsuzsanna. 1912-ben fejezte be gimnáziumi tanulmányait és tett érettségit a kolozsvári Unitárius Kollégiumban, majd ugyanezen évben a kolozsvári Tudományegyetem jogi karára iratkozott be, ahol 1918 tavaszán a jogtudományok doktorává avatták. 1913-ban Merész Károllyal a Kolozsvárott megjelent „Szemle” c. irodalmi és társadalmi folyóiratot szerkesztette.

Résztvett az első világháborúban, s az isonzói csatában megsebesült. A háború vérzivatarát után a Földművelésügyi minisztérium szolgálatába állott: előbb budapesti, később kolozsvári székhellyel fontos és felelős posztokon szolgált becsülettel. Alelnöke volt az egykori Dávid Ferenc Egyletnek, tagja az Egyházi Főtanácsnak, 1949-től 1966-ig pedig a

1894. V. 19.

1968. V. 5.

Magyarországi Unitárius Egyház előadó titkára és az Unitárius Élet c. egyházi lapunk szerkesztője.

A széleskörű ismeretek egész tárházát hordozta magában Dr. Nyiredy Géza. Mély kulturáltsága, szeretetreméltó egyénisége a nemes veretű intelligenciának félreismerhetetlen jeleit bizonyították. Mondanivalója mindig volt, akár szavakban, akár írásban juttatta kifejezésre ezeket a mondanivalókat, mert gazdag volt a lelke. Stílusa olykor balladai szárnyalású volt, olykor simogató és gyöngéd, mint a jótékony tavaszi szellő. Társaságban mértéktartó és szellemes, puszta megjelenésével is tiszteletet, szeretetet és elismerést

váltott ki azokból, akikkel jó sorsa összehozta.

Az 1920-ban Arlow Ilonával kötött házasságát Isten három fiúgyermekkel áldotta meg.

Unitárius Anyaszentegyházunknak mindig csak adott. Árasztotta magából a munkakészséget, a becsületességet, a léleknek belső békéjét és erős hitét s forrón szerette székelymagyar népét.

Csak földi porhüvelyedet tetted le kedves jó Géza, drága jó Géza bácsi, — lelked örökké él s emléked kitűrhetetlenül megmarad tetteid révén Unitárius Anyaszentegyházunkban, jó barátaid, tisztelőid és Szeretted szívében.

HÍREK

Pünkösöd elsőnapján, június 2-án, templomainkban ünneplésként istentiszteletet tartunk és úrvacsorát osztunk, — a Bp. V. ker. Nagy Ignác utcában délelőtt 11 órakor, a IX. ker. Högyes Endre utcában délelőtt 10 órakor, a XV. ker. Rákospalota) Máv. telepi templomban délelőtt 11 órakor, a XVIII. ker. (Pestlőrinc) templomban délelőtt 11 órakor, a XVI. kerületben, Mátyásföldön, du. 4 órakor.

Pünkösöd másodnapján a Bp. V., Nagy Ignác utcai és Högyes Endre utcai templomainkban délután 6 órakor tartanak istentiszteletet és osztanak úrvacsorát.

Az egyházközségek előljáról szeretettel kérjük híveik támogatását az úrasztala megterítéséhez.

Az Unitárius Élet 1968. évi előfizetésének — 18,— forint — szíves befizetését kértük híveinktől a húsvéti számunkban kiküldött csekkklapon. Az előfizetések képezik egyetlen anyagi alapját költségeink fedezésének. Külön köszönetet mondunk híveinknek azért, hogy máris szép számban küldték be előfizetéseiket, sőt nem kevesen tekintélyes felülfizetésekkel is segítettek és segítik unitárius sajtónkat.

Pethő István ny. püspöki helynök rövid kórházi kezelés után visszatért otthonába. További és teljes gyógyulást kívánunk nyugalmazott püspöki helynök atyáknak, hogy szolgálataival ismét munkálhassa anyaszentegyházunk építését.

Unitárius vallásos félórát közvetített a Petőfi Rádió május 19-én. A szolgálatot

R. Filep Imre püspöki helynök végezte. Legközelebb július 14-én és augusztus 25-én kerül sor újabb közvetítésre.

Konfirmáció: A Duna-Tiszaközi Unitárius Szórványegyházközség ifj. május 26-án tettek bizonyosságot hitükről, tartották meg a konfirmációt ünnepségüket a Bp. IX. Högyes Endre u. 3. szám alatti templomunkban. **PALATKA JÓZSEF** gondnok atyáknak köszöntötte az ifjakat és fogadta őket a gyülekezet tagjai közé. Az ifjak előkészítését és a kiképzést **BENCZE MÁRTON** lelkész — egyházi főjegyző végezte.

Pestlőrinczi gyülekezetünkben pünkösöd elsőnapján tartják a konfirmációt ünnepségeket.

ADOMÁNYOK NYUGDÍJALAPRA:

Máthé Lajos, Katona Sámuel, Szalay Lajosné 8—8,— Ft; özv. Csáka Jánosné, Fodor Árpád, Fodor Pál, Gyallay Domokos és neje, Gyerő Dávid, Kovács Sándorné, Salacz Aladárné, Varga József 10—10,— Ft; Gmehling Róbertné, Imre Károlyné, Lovodics Imréné 20—20,— Ft; T. Borbély Pál, özv. Kiss Jánosné 30—30,— Ft; Duka Jánosné 38,— Ft; Harmos Árpád, Homoki Lajos, Tóth Mihályné 40—40,— Ft; Buksa Attila és Drin Istvánné 50—50,— Ft; Hegedűs Lajos 58,— Ft; Szegedi Leányegyházközség 60,— Ft; Weltin Józsefné 90,— Ft; Dr. László Jenő és Székely Zsigmond 100—100,— Ft.,

Unitárius Életre:

Ajtay Árpád, Imreh József, Dr. Kalotai Tibor, Kerekes András, Kisgyörgy Imre (Bocskai kert), Daniel Lajos, Lőrinczy

Elek, Tóth Lajos, Dr. Ormos Pál 50—50,— Ft; Lócsey Imréné 60,— Ft; Debreceni Unitárius Egyházközség, Dr. Jakab Jenőné, Dr. Kovács Béla, Dr. Tanka Dezső és Pálffy Mózes 100—100,— Ft.

Hálás köszönet a jóságú adományokért!

Dr. Kiss Elek kolozsvári püspökünket, az ottani egyetemi fokú Teológiai Intézet, 80. születésnapja alkalmából, több évtizedes tudományos munkássága elismeréséül, honoris causa díszdoktorrá avatta. Tudós püspökünk magas tudományos elismeréséhez szívvel gratulálunk. Isten áldását kérve további működésére.

Dr. Kovács Lajos, kolozsvári teológiai professzor, egyházi főjegyző április 9-én részt vett és előadást tartott az angol unitáriusok ezévi londoni közgyűlésén. Előadása az angol Unitárius Történelmi Társulat 1968. évkönyvében fog megjelenni.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör

Főszerkesztő és felelős kiadó:

R. Filep Imre

Felelős szerkesztő: Bencze Márton

Evi előfizetési díj: 18,— forint

Budapest IX., Högyes Endre utca 3. szám

Táv.: 137—186. Csekk.: 50.561—VIII.

INDEX: 25.842.

68.01624 2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató